

**cursos
de català**

**MARC
SOCIOLINGÜÍSTIC
PER ALS CURSOS
DE CATALÀ**
NIVELL DE SUFICIÈNCIA

CONSORCI PER A
LA NORMALITZACIÓ
LINGÜÍSTICA

© **Consorti per a la Normalització Lingüística**

Material elaborat per: Xavier Abelló, Carme Bové, Imma Guinart, Conxita Navarro i Jaume Sans
Barcelona, gener de 2003

SUFICIÈNCIA 1

ESTAT ACTUAL DE LA LLENGUA CATALANA

ELS REGISTRES

ESTÀNDARD I NORMATIVA

SUFICIÈNCIA 2

LES VARIETATS LINGÜÍSTIQUES 2

Principals característiques dels dialectes

SUFICIÈNCIA 3

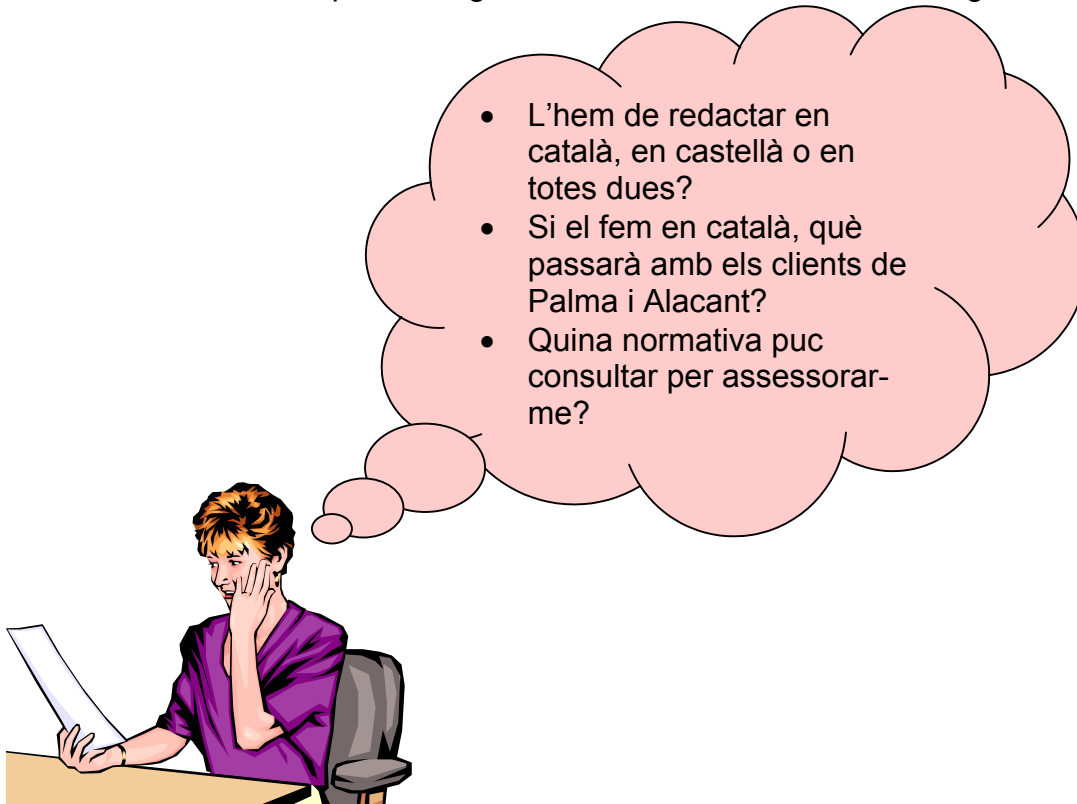
LES VARIETATS LINGÜÍSTIQUES 2

Les varietats socials
Les varietats generacionals

L'ESTAT ACTUAL DE LA LLENGUA CATALANA

L'ESTAT ACTUAL DE LA LLENGUA CATALANA

La senyora Martín fa dies que hi dóna voltes i no s'acaba de decidir. OFINET, SA vol publicar un catàleg de difusió dels seus productes i no veuen clar què han de fer sobre els aspectes següents relacionats amb els usos lingüístics.

- L'hem de redactar en català, en castellà o en totes dues?
- Si el fem en català, què passarà amb els clients de Palma i Alacant?
- Quina normativa puc consultar per assessorar-me?

Quin és el domini lingüístic de la llengua catalana?

En l'actualitat la llengua catalana es parla a Andorra, a Catalunya, a la Catalunya Nord, a les Illes Balears, al País Valencià, a la Franja de Ponent i a la ciutat de l'Alguer.

Els territoris de Catalunya, les Illes Balears, el País Valencià i la Franja de Ponent pertanyen administrativament a l'Estat espanyol; la Catalunya Nord forma part de l'Estat francès, i finalment l'Alguer és a l'Estat italià.

La divisió administrativa interna tradicional dels territoris de parla catalana és la [comarca](#).

A més, els territoris de llengua catalana dintre de l'Estat espanyol s'agrupen en [comunitats autònomes](#) o bé en formen part. Cada comunitat autònoma es divideix en [províncies](#).

La Catalunya Nord forma part del departament francès dels Pirineus orientals i la ciutat de l'Alguer pertany a la província de Sàsser, a l'illa de Sardenya.

Andorra és l'únic territori de parla catalana que forma un estat independent.

La demografia dels territoris de parla catalana és la següent:

territori	superfície (km ²)	habitants
Andorra	468	51.642
Catalunya	31.895,1	6.059.494
Catalunya Nord	4.116	363.793
Illes Balears	4.952	709.138
País Valencià	23.005,3	3.831.221
Franja de Ponent		42.734
L'Alguer		40.610
Total		11.098.638

Quin és el marc legal que regula els usos lingüístics als territoris de parla catalana?

Els textos legals que regulen l'ús de la llengua catalana a Catalunya són la Constitució espanyola (<http://www.parlament-cat.es/consti.htm>), l'Estatut d'autonomia (<http://www.gencat.es/estatut>) i, especialment, la Llei de política lingüística de l'any 1998 (<http://www.gencat.es/lleicat/cindex.htm>), que és la que desenvolupa els articles de l'Estatut que fan referència a la llengua catalana.

Segons la Llei de política lingüística, el català és la llengua *pròpia* de Catalunya i la que la singularitza com a poble. En aquest sentit, el català és la llengua de totes les institucions de Catalunya i, en particular, de totes les administracions (local, de la Generalitat i de l'Estat), de les corporacions públiques, de les empreses i els serveis públics, dels mitjans de comunicació institucionals, de l'ensenyament i de la toponímia.

Pel que fa a l'oficialitat, el català és la llengua oficial de Catalunya, així com també ho és el castellà. Ambdues poden ser emprades indistintament pels ciutadans i ciutadanes en totes les activitats públiques i privades sense cap mena de discriminació.

La llengua catalana també és oficial a les Illes Balears i al País Valencià, que en aquest darrer territori anomenen valencià. En canvi no ho és a la Franja de Ponent, a la Catalunya Nord i a l'Alguer.

Objectius de la Llei: la normalització lingüística

La Llei de política lingüística vol emparar, fomentar i normalitzar (fer normal) l'ús de la llengua catalana en tots els àmbits, i garantir l'ús normal i oficial del català i del castellà. Per aconseguir-ho, la Llei té una sèrie d'objectius:

- a) Emparar i fomentar l'ús del català per tots els ciutadans i ciutadanes.
- b) Donar efectivitat a l'ús oficial del català i del castellà, sense cap discriminació per als ciutadans i ciutadanes.

- c) Normalitzar i fomentar l'ús del català en l'administració, l'ensenyament, els mitjans de comunicació social, les indústries culturals i el món socioeconòmic.
- d) Assegurar l'extensió del coneixement del català a tots els ciutadans i ciutadanes.
- e) Assolir la igualtat pel que fa als drets i deures lingüístics dels ciutadans i ciutadanes, amb la promoció de les accions necessàries i la remissió dels obstacles que avui la dificulten.

La institució pública encarregada de portar a terme aquests objectius entre la població en general és el Consorci per a la Normalització Lingüística.

Què vol dir bilingüisme?

El concepte de bilingüisme és un dels més difícils de definir i un dels més controvertits en sociolingüística. Des d'un punt de vista al màxim d'objectiu possible, podríem dir que:

Bilingüisme és l'ús alternatiu de dues llengües en un individu i, per extensió, en un grup social.

Ara bé, és gairebé impossible trobar exemples en la realitat que coincideixin amb aquesta definició. En la majoria d'ocasions sempre trobem que un parlant domina més bé una de les dues llengües que coneix i, per tant, l'usa amb molta més freqüència. Si ens fixem també en les comunitats de parlants anomenades bilingües, sempre hi acostuma a haver una llengua que és més usada, ja sigui per prestigi, per raons polítiques, per criteris pràctics, etc.

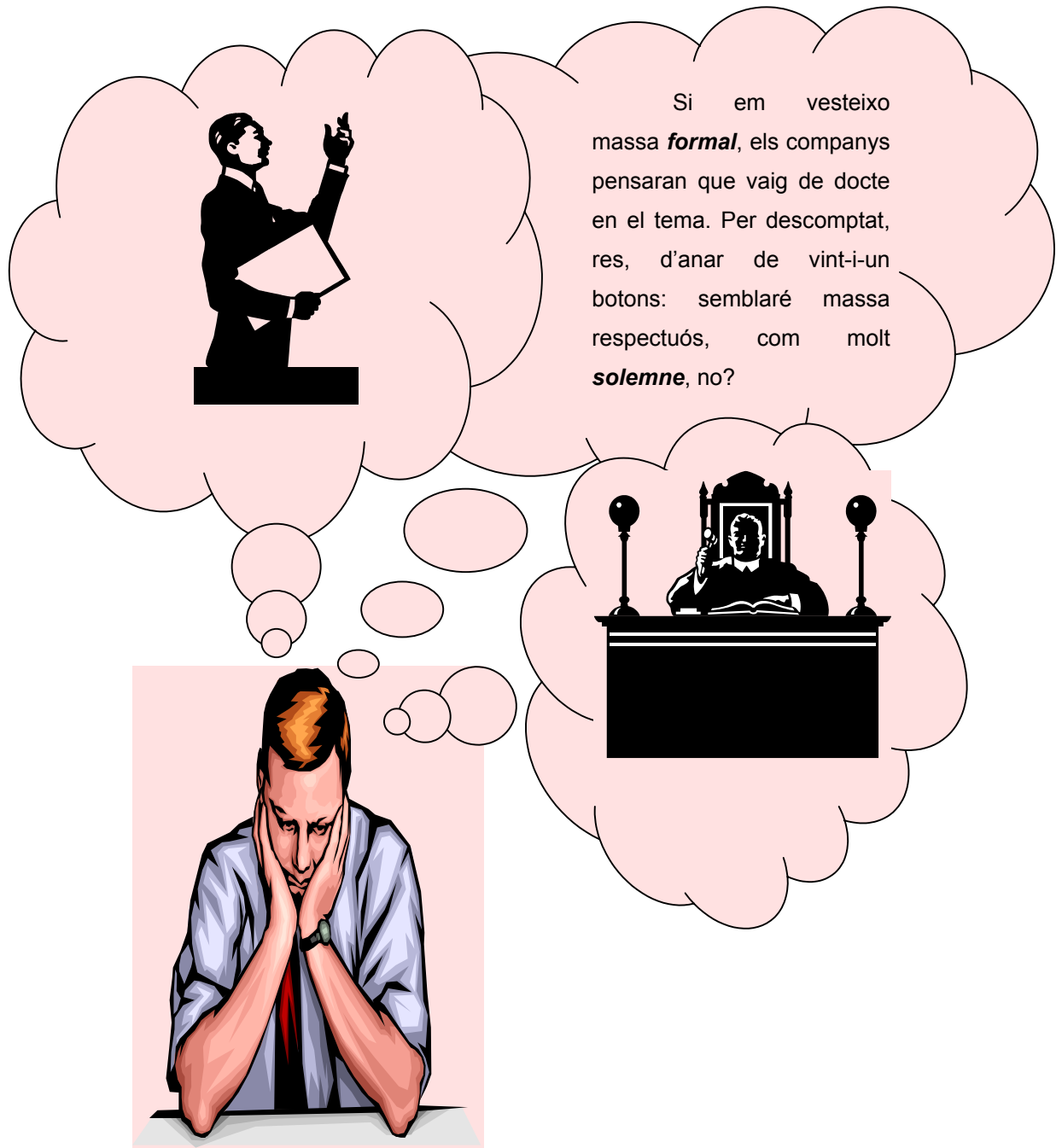
La Llei de política lingüística reconeix implícitament que la llengua menys afavorida a Catalunya és el català i, per tant, promou tota una sèrie de mesures perquè l'ús sigui equiparable al del castellà.

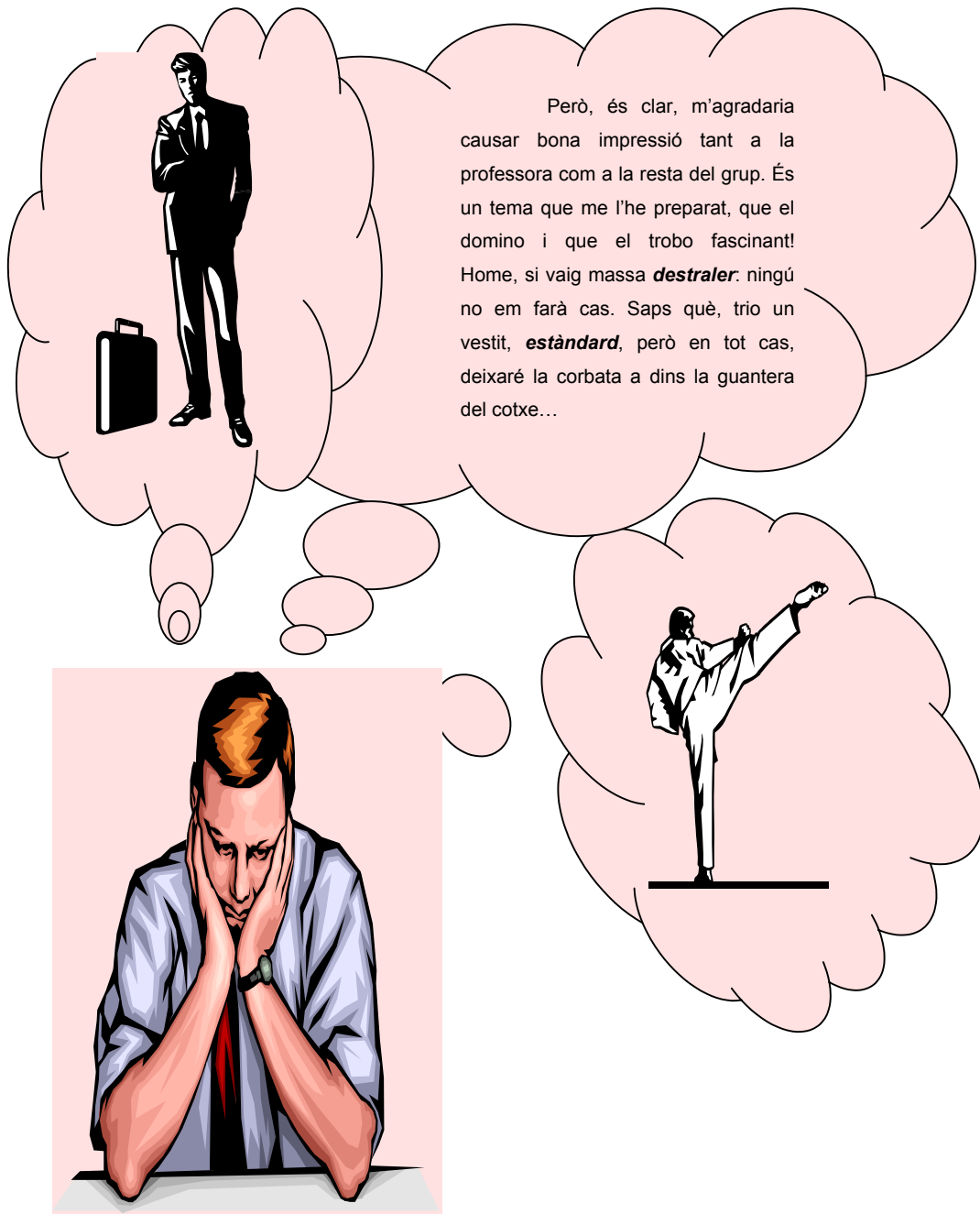
ELS REGISTRES

ELS REGISTRES

En Lluís, abans d'anar a classe per exposar el tema que s'ha preparat, ha passat per casa seva per canviar-se. però obre l'armari i no sap ben bé què posar-se. algunes vegades ha anat al curs amb vestit ja que venia d'alguna reunió de la feina; en canvi, altres vegades, s'ha presentat amb roba més informal, més esportiva, perquè s'hi sent còmode; fins i tot, algun dia hi ha anat amb el xandall perquè té un gimnàs al darrere de l'edifici on fa les classes de català. com s'hauria de vestir?

Si ens mirem què ens posem quan tenim un compromís, també ens mirem a l'hora de parlar. No parlem de la mateixa manera si ens trobem entre amics o en família (segur que ho fem d'una manera descurada i desenfrenada) que si haig d'expressar-me davant d'una persona desconeguda (aniré amb més compte, respectaré les formes de cortesia o de convenció social, intentaré parlar d'una manera més educada).

Què entenem per registre?

La llengua és una de les eines que utilitzem per relacionar-nos socialment. Com que aquestes relacions han esdevingut diverses, la llengua s'adapta contínuament a les situacions i, per tant, existeixen formes de llengua adequades als nous usos. Els [registres](#) són els tipus de llengua que fem en una determinada situació o en un determinat àmbit.

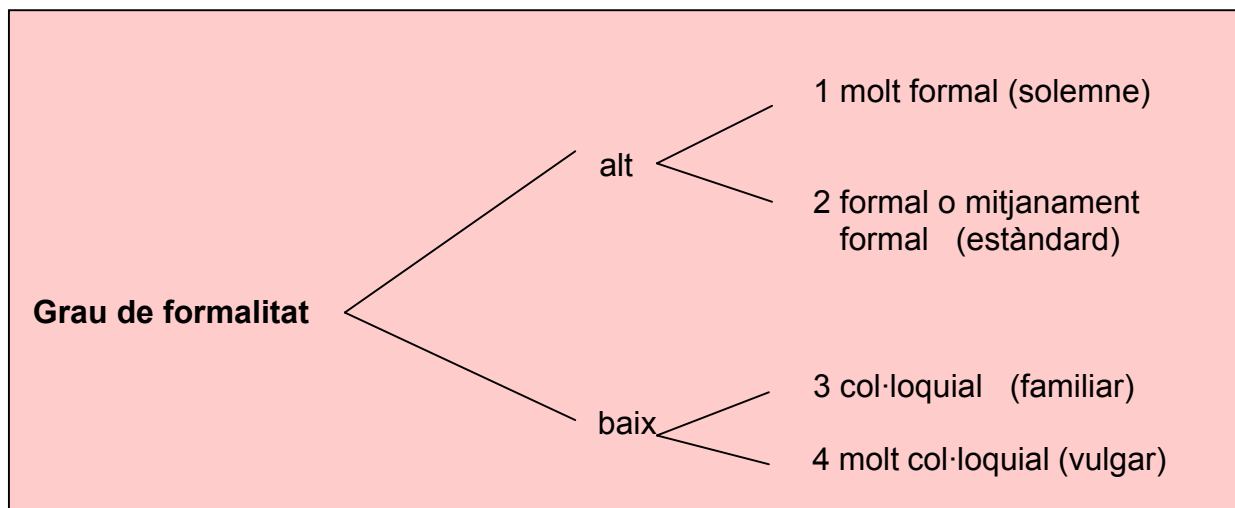
Quins són els factors que determinen el registre?

Els factors que defineixen i marquen el registre que utilitzarem en els textos són **quatre**: el tema, el mode, el grau de formalitat i el propòsit comunicatiu.

El **tema** del text és l'àmbit de la realitat a què fa referència el text. Així doncs, els textos poden tractar sobre temes **generals** o bé **especialitzats**, que es caracteritzen per l'ús del vocabulari o la terminologia específica del sector.

El **mode** de producció, transmissió i recepció del text fa referència al canal que pot ser **oral** o **escrit**. Una altra característica important és la diferència entre els textos de producció **espontània** i **poc o gens espontània**. Per exemple, una conversa telefònica entre dues persones amigues és espontània mentre que una conferència ho serà poc ja que el conferenciant seguirà un guió que prèviament haurà elaborat, però segons la recepció que en faci el públic anirà modificant-lo. Un informatiu radiofònic o televisiu no és gens espontani, ja que els presentadors van llegint les notícies.

La **relació interpersonal** entre emissor i receptor determina el grau de formalitat. És a dir, segons la coneixença que hi hagi entre els interlocutors i segons el marc en què es produeix el text esdevindrà més formal o menys formal.

Els registres menys formals, és a dir, els col·loquials són propis d'usos privats (família, amics i persones amb bastant confiança); en canvi, els més formals corresponen a usos públics (àmbit professional, públics reduïts o amplis i destinataris poc coneguts en general).

Les marques lingüístiques que ens faciliten reconèixer el grau de formalitat són les següents:

	+ formal	- formal
Formes de tractament	Vós, vostè (-s)	Tu, vosaltres
Fórmules de cortesia	Vol fer el favor.... Us prego que...	
Fórmules de confiança		Home, no fotis
L'ús de les persones gramaticals	3a persona	1a i 2a persones

Les persones gramaticals en els verbs i els pronoms ens indiquen la implicació personal de l'emissor en el text. Parlem de la diferència entre **objectivitat** i **subjectivitat**. Alguns recursos que ens permeten produir un text més objectiu són els següents:

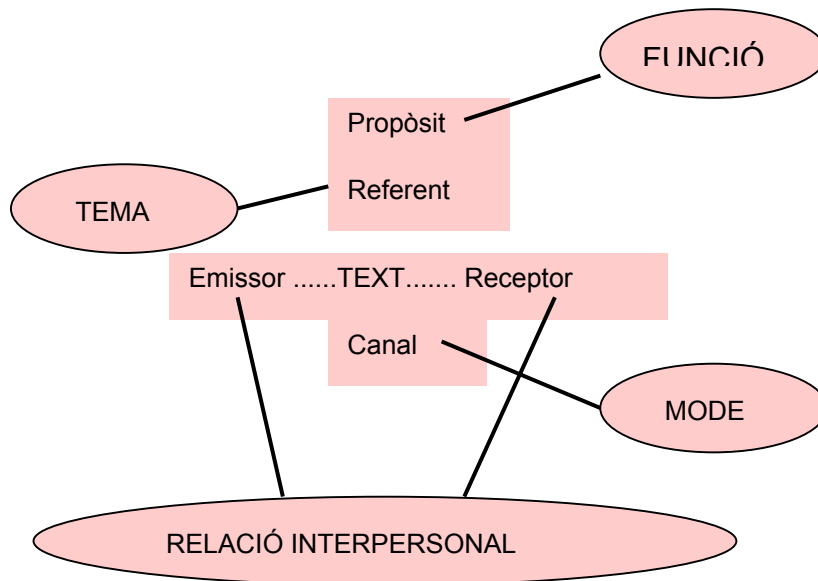
+ objectiu	+ subjectiu
3a persona	1a i 2a persones
<ul style="list-style-type: none"> ▪ oracions sense el subjecte ▪ oracions impersonals ▪ oracions passives • oracions subordinades d'infinitiu ▪ nominalitzacions ▪ ús del plural de modèstia 	

L'últim factor que determina el registre és el **propòsit** de l'emissor (i del receptor) o **funció** del text, que pot ser divers. Tot text s'elabora segons la intenció o els objectius que l'emissor s'ha imaginat. Una manera de classificar les intencions del text és a partir dels tipus de text. Cada intenció condiciona la tria d'un tipus de text.

Tipus de text	Funcions
Conversacional	Preguntar , informar-se o dialogar
Descriptiu	Informar sobre l'estat de les coses
Narratiu	Informar sobre esdeveniments
Predictiu	Informar sobre esdeveniments hipotètics
Instructiu o directiu	Dirigir, donar instruccions, consells o recomanacions
Explicatiu	Informar per fer entendre alguna cosa
Argumentatiu	Exposar opinions per tal de convèncer el receptor
Retòric	Jugar amb el llenguatge per un criteri estètic o per aconseguir determinats efectes en els receptors

Una altra classificació de propòsits és a partir de les les funcions del llenguatge.

Resumint, tots aquests factors es relacionen amb cada un dels elements que intervenen en el procés de comunicació:

Quines són les característiques dels registres més usuals?

REGISTRE COL·LOQUIAL

- Temes de la vida quotidiana, amb propòsits o finalitats subjectives.
- Subjectivitat del parlant. Les relacions entre emissor i receptor són poc formals.
- El canal és oral. Els casos de col·loquial escrit són secundaris.
- Hi ha interacció durant l'emissió del text.
- Els interlocutors són presents en el mateix lloc i en el mateix moment.
- És un tipus de text espontani que s'ajuda molt dels codis no verbals: moviment del cos, de les mans, dels gestos...
- Les estructures són poc estereotipades.
- Les estructures sintàctiques són simples.
- El lèxic és poc formal: frases fetes, refranys, onomatopeies, etc.

Mostres de registres vulgars

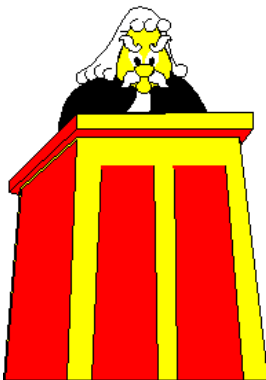
- Hòstia quin bon rotllo, oi tu?
- Sí quina marxa! és collonut aquest ambient.
- Merda, em pixo. ja torno.
- No et perdis macarra que et tinc clixat.

-Espera'm fotent-te un lingotasso. ja torno.

-Ok. me'n fotre un parell. A veure si enganxo una merda!

REGISTRE JURÍDIC I ADMINISTRATIU

- És un tecnolecte que usa l'Administració per als intercanvis entre organismes i entre organismes i administrats.
- Té un estil molt formal i poc modificable
- Té una fraseologia arcaica i aforismes provinents del dret romà.
- El canal és bàsicament escrit, encara que en sentències o interrogatoris judicials s'expressa oralment.
- Ús del mode imperatiu i dels condicionals que hi van lligats.
- Ús de fórmules solemnes.

Mostres de registre juridicoadministratiu

Diligència d'ordenació
Secretari -----

XX, 1 d'abril de 2001

Me n'han donat compte.

Atès que ha estat dictada la interlocutòria que aprova la taxació de costes i que la sentència dictada en aquestes actuacions és ferma, cal que, amb justificant de recepció, retorneu l'expedient administratiu a l'òrgan administratiu corresponent i hi trameteu un ofici amb un testimoniatge de la sentència esmentada a fi que accompli la sentència,

adopti les resolucions que escaiguin i practiqui el que calgui per accomplir allò que disposa la sentència.

Un cop hàgiu rebut el justificant de recepció, feu les anotacions que correspongui en el llibre de registre i arxiveu les actuacions en el lligall corresponent. En dono fe.

REGISTRE CIENTÍFIC O TÈCNIC

- És clar i precís
- Defuig les figures estilístiques
- Els termes són biunívocs: cada concepte té un únic significat i viceversa.
- En algunes disciplines com les matemàtiques o la química usa signes propis.
- Abunden els tecnicismes i els neologismes.
- Evita els períodes oracionals llargs que dificulten la comprensió dels textos.

Mostres de registres científicotècnics

xarampió *m* (al *Masern*, *Rotsucht*; an *measles*, *morbili*, *rubeola*; c *sarampión*; fr *rougeole*; it *morbillo*) Malaltia infectivocontagiosa, de caràcter epidèmic estacional en la població infantil, que deixa immunitat permanent. És causada per un mixovirus del gènere *Morbillivirus*. Es caracteritza per un període d'incubació de 10 dies, un període prodròmic (de 4 a 6 dies) amb febre, conjuntivitis, rinitis i laringotraqueïtis, un període exantemàtic i un període de descamació. Durant el període prodròmic és patognomònica la presència de les taques de Köplik (taques blanquinoses puntiformes en la mucosa de la cara interna dels llavis i les galtes). L'exantema xarampiónós és del tipus maculopapulós, no confluent, de color vermell violat; s'inicia a la cara i s'estén progressivament pel tronc i les extremitats. Les principals complicacions del xarampió són respiratòries (laringitis estenosant aguda, broncopneumònia), per bé que també se'n poden presentar de digestives i nervioses (encefalitis).

(Diccionari enciclopèdic de medicina. Enciclopèdia catalana. Barcelona:1990)

REGISTRE PERIODÍSTIC

- Utilitza la varietat estàndard, encara que hi podem trobar altres registres: col·loquial, literari, etc.
- Pot ser oral (ràdio i TV i aleshores està vinculat a semiòtiques no verbals) com escrit (diaris i revistes).
- L'estructura, majoritàriament es fa d'acord amb el que s'anomena piràmide invertida (es comença pels aspectes més importants i es va passant als de menor importància).
- La informació respon a les següents preguntes bàsiques: qui, què, quan, on, per què i com.
- Entre els gèneres podem destacar la notícia, el reportatge, l'entrevista, els articles d'opinió i els editorials.

Mostres de registres periodístics**Portada**

Incendi mortal a l'Hospitalet

Una parella de germans i un amic perden la vida en un foc declarat en uns pisos del popular barri de la Florida

Josep Ferrer

L'HOSPITALET DE LLOBREGAT

Tres persones, dues de les quals germanes, van morir ahir i cinc més van resultar ferides lleus per inhalació de fums com a conseqüència de l'incendi que es va declarar en un pis del barri de la Florida de l'Hospitalet de Llobregat. La Policia Nacional està investigant les causes que van motivar el foc.

L'incendi va començar per causes que encara no se saben cap a dos quarts de tres de la matinada al pis segon sisena del número 8 dels edificis de protecció oficial coneguts com els blocs de la Florida, a tocar del carrer Llorer i molt a prop del cementiri de l'Hospitalet de Llobregat. Les flames no es van estendre a la resta de l'edifici i només van afectar aquest pis i el que hi ha al damunt.

Gairebé totes les famílies d'aquest immoble, de 32 vivendes, van poder desallotjar l'edifici perquè, per sort, van ser alertades per un transeünt que havia vist com sortia fum del pis sinistrat. Els veïns que no van poder abandonar el bloc van col·locar draps mullats en portes i finestres per evitar l'entrada del fum provocat per l'incendi.

(Avui, 20-01-03)

REGISTRE PUBLICITARI

- Acostumen a ser textos breus.
- Usa freqüentment recursos retòrics (metàfores, hipèrboles, regularitats fonètiques, etc.).
- Es recolza sovint en la imatge gràfica.
- Hi ha un predomini de la funció conativa o apel·lativa.
- Un apartat del registre publicitari és la propaganda, que busca l'adhesió a una causa o ideologia.

Mostres de registres publicitarisREGISTRE LITERARI

- Descriu una realitat inventada per l'autor o l'autora.
- Les persones receptores són desconegudes i universals.
- Té el màxim grau d'elaboració formal.
- Té com a intenció cridar l'atenció sobre el text mateix: elabora estèticament el llenguatge.
- Potencia l'efecte connotatiu de les paraules.
- Organitza intencionalment tots els elements del text (estructura).
- És producte d'un context i d'una tradició sociocultural.
- El text pot tenir més d'una interpretació.

Mostres de registres literaris

"Una altra ala del segon pis era habitada pel meu pare i els seus germans. damunt d'aquest pis se n'havia construït un altre, de sostres molt més baixos, però amb ínfimes i laberíntiques habitacions, en gran part ocupades per l'incalculable servei de la casa, per l'arxiu, per un rebost de tres peces, i encara n'hi havia de buides o plenes de mals endreços; i per acabar-ho d'adobar, damunt de tot aquell maremàgnum s'aixecava un colomar, acompanyat de més cambretes, algunes tan sols practicables obrint una tapa i fent acrobàcies i altres obertes a mig aire de la paret."
(Josep M. de Segarra. *Obres completes*. Ed. Selecta. Barcelona: 1986, 2a edició)

DIVISA

A l'atzar agraeixo tres dons: haver nascut dona,
de classe baixa i nació oprimida.
I el tèrbol atzur de ser tres voltes rebel.
(M. Mercè Marçal)

ESTÀNDARD I NORMATIVA

ESTÀNDARD I NORMATIVA

Quina diferència hi ha entre codificació i normalització lingüístiques?

Entenem per codificació o normativització lingüística el conjunt de normes (ortogràfiques, gramaticals i lèxiques) que regulen el funcionament d'una llengua. Pompeu Fabra va ser qui va codificar la llengua catalana a començaments del segle XX quan va publicar les *Normes ortogràfiques*, la *Gramàtica catalana* i el *Diccionari general de la llengua catalana*. El conjunt d'aquestes normes reben el nom de **normativa**.

Normalització lingüística, en canvi, és el procés per mitjà del qual una llengua torna a utilitzar-se en uns àmbits en què anteriorment se n'usava una altra. El procés de normalització lingüística a Catalunya s'inicia l'any 1983 amb l'aprovació de la [Llei de normalització lingüística](#) per part del Parlament de Catalunya. Aquesta Llei es va actualitzar l'any 1998 amb la [Llei de política lingüística](#). Un dels objectius de la normalització lingüística és que la normativa de la llengua catalana sigui reconeguda i usada per tots els parlants d'aquesta llengua.

Quina relació hi ha entre la normativa i la varietat estàndard?

La varietat estàndard és la varietat lingüística que permet la intercomunicació entre els parlants de totes les altres varietats lingüístiques i, per tant, és reconeguda per tota la comunitat. Així doncs, l'estàndard oral i escrit cal que estigui basat en la normativa d'una llengua. Els parlants identifiquen el registre estàndard precisament perquè hi reconeixen un ús normatiu del llenguatge, cosa que dóna a la llengua el grau de formalitat neutre que caracteritza aquesta varietat.

Generalment, la normativa d'una llengua s'elabora a partir d'una varietat dialectal concreta que o bé té més prestigi social o bé és la que té un nombre de parlants més elevat. En moltes ocasions aquesta varietat s'acaba convertint en la variant estàndard.

En el cas del català, el registre estàndard té molts trets característics del català central, però la normativa catalana és prou flexible perquè cada varietat dialectal hi estigui representada amb característiques particulars de la seva manera d'expressar-se. És el cas dels diferents estàndards regionals.

Vegem-ne un exemple per mitjà del text següent:

Necessit consultar-te els dubtes que em crea aquesta doble mort i les instruccions que em donà el senyor, juntament amb els doblers que tenc amagats. Sembla impossible que un home tan esburbat com ell en matèries econòmiques hagués pogut arribar a arreplegar una quantitat d'aquesta magnitud, que bastaria per viure una família.

Totes aquestes característiques identifiquen aquest text com a pertanyent al dialecte balear de la llengua catalana, però alhora veiem que no s'hi utilitza [l'article salat](#), ja que es considera més propi del registre col·loquial.

Podem concloure, doncs, dient que la normativa catalana és prou àmplia per donar cabuda a trets lingüístics particulars de les variants geogràfiques, sempre que no hi hagi un canvi de registre de l'estàndard cap al col·loquial en una situació en què la utilització del registre estàndard sigui imprescindible.

Com cal usar la llengua en cada situació comunicativa?

El context en què es produeix un text oral o escrit ens indicarà en cada cas quin registre és el més adequat i, per tant, si cal aplicar la normativa al peu de la lletra o bé podem utilitzar trets lingüístics que no són normatius, però que són propis i característics de la llengua catalana en aquell context.

En aquesta conversa breu, hi observem alguns trets lingüístics que a primer cop d'ull ens poden cridar l'atenció. Són els següents:

- **Fot** el camp d'aquí

El verb fotre és propi del registre col·loquial i en cap cas s'ha d'utilitzar en el registre estàndard.

- **Passa-l'hi** al Carles

Aquest jugador està dient que el seu company d'equip passi la pilota a un altre company. Si consultem la normativa per veure si aquesta expressió és correcta trobarem que la combinació de pronoms febles que cal utilitzar en un cas com aquest és:

Passa la pilota al Carles
           c. directe   c. indirecte

Per tant,

Passa-la-hi al Carles

A més, com que el pronom HI fa referència a Carles, es produeix un pleonasma i, per tant:

Passa-la-hi, al Carles

A primer cop d'ull podríem treure la conclusió que aquestes expressions són incorrectes perquè la normativa no les recull, però el context en què es produeixen és informal i molt espontani i en aquestes ocasions la llengua escrita i la llengua oral han de reflectir les característiques pròpies del registre col·loquial.

La normativa està íntimament relacionada amb el registre estàndard. La *correcció* o la *inorrecció* d'una expressió dependrà sempre del context comunicatiu en què es produeixi. Així doncs és millor parlar d'adequació o inadequació d'una expressió al context.

LES VARIETATS LINGÜÍSTIQUES 2

PRINCIPALS CARACTERÍSTIQUES DELS DIALECTES

Les principals característiques dels dialectes que inclouen cada un dels dos blocs són les que figuren als quadres següents:

català occidental

nord-occidental

FONÈTICA

- tendència a articular [a] algunes e inicials:
- ◀ **anciam** (enciam), **ascola** (escola)
- tancament de les e en [ɪ] per influència d'una consonant palatal:
- ◀ **gnoll** (genoll), **snyor** (senyor)
- palatalització del grup *vocal + in*:
- ◀ **fenya** (feina), **cunya** (cuina)

MORFOSINTAXI

- terminació [o] a la 1ª persona del present d'indicatiu:
- ◀ **canto**, **penso**, **suposo**
- caiguda de la -v- i de la -i- a la terminació del pretèrit imperfect d'indicatiu
- ◀ **cantae** (cantava), **dee** (deia)
- pervivència de l'article definit masculí *lo, los*

LÈXIC

mots característics

- afuar-se* (arrencar a córrer)
- bajoca* (mongeta)
- canella* (aixeta)
- corder* (xai)
- escarritx* (esquitx)
- fraga* (maduixa)
- guerxo* (borni)
- llord* (brut)
- maçana* (poma)
- moixó / mixó* (ocell)
- sangartalla* (sargantana)

català occidental

sud-occidental (o valencià)

FONÈTICA

- articulació labiodental de [w]:
 ◀ w̥isita, anaw̥a, núw̥ol
- pronunciació de les oclusives finals (p, t, c):
 camp, malalt, salt

MORFOSINTAXI

- terminació [ɛ] a la 1ª persona del present d'indicatiu:
 ◀ cantɛ, pensɛ, suposɛ
- manteniment dels 3 determinants (pronoms i demostratius)
 ◀ açò / això / allò; este / eixe / aquell
- ús dels possessius femenins tòncics
 ◀ meua / teua / seua
- ús dels possessius masculins àtons
 ◀ mon, ton, son
- combinació dels pronoms febles CI+CD sempre en aquest ordre i sense canviar mai *li* per *hi*
 ◀ li'l, li la, li'ls, li les

LÈXIC

mots característics

- a poqueta nit* (a entrada de fosc)
- àuia* (aigua)
- banyar* (mullar)
- creïlla* (patata)
- eixir* (sortir)
- llaurador* (pagès)
- roí(n)* dolent
- pardal* (ocell en general)
- vesprada* (tarda)
- xicotet* (petit)
- xe!* interjecció

català oriental

septentrional

FONÈTICA

- tancament de la [o] en [v]
  - ◀ *el gus rus de la turre*
(el gos ros de la torre)
- rebuig dels mots esdrúixols
  - ◀ *musica, famili*
- pas de la vocal neutra [ɨ] a [i] per proximitat amb una altra [i] o amb una consonant palatal
  - ◀ *pitit* (petit), *lligir* (llegir)

MORFOSINTAXI

- terminació [i] de la 1ª persona del present d'indicatiu
  - ◀ *estimi, obri, pensi*
- plural dels mots aguts sense -n-
  - ◀ *pas* (pans), *germàs* (germans)
- manteniment del possessiu *llur*, dels indefinits *qualque, qualquí, quelcom*, i de la conjunció *mes*
- oracions negatives sense l'adverbi NO (únicament amb la partícula PAS)
  - ◀ *veig pas ningú* (no veig ningú)
  - ◀ *passis pas que et negaries* (no passis que et negaries)

LÈXIC

mots característics

- amusal* (distreure)
- bastiment* (embarcació)
- canard* (ànec)
- forxeta* (forquilla)
- gató* (pastís)
- muleta* (truita)
- votura* (cotxe)
- xossetes* (mitjons)

català oriental

central

FONÈTICA

- en algunes zones, iodització (ieisme de certs grups llatins que en castellà normalment donen *j*)
  - ◀ *té una paia a l'ui* (té una palla a l'ull)
- en algunes zones, realització de *v* labiodental
  - ◀ *el vi del Vallès es ven barat*
- emmudiment dels sons oclusius finals dels grups *-mp-*, *-nt-*, *-lt-*, etc.
  - ◀ *cam(p)*, *malal(t)*, *sal(t)*

MORFOSINTAXI

- terminació [v] de la 1ª persona del present d'indicatiu
  - ◀ *cantu*, *peru*, *dormu*
- ús del numeral *dugues* (dues)
- article determinat *el*, *la*, *els*, *les*
- es distingeixen només dos graus de demostratiu:
  - proximitat: *aquest* / *aquesta* / *aquests* / *aquestes*
  - llunyania: *aquell* / *aquella* / *aquells* / *aquelles*
- en les combinacions de pronoms febles *el* / *la* / *els* / *les* + *li*, aquest darrer es canvia per *hi* i es manté en segon lloc:
  - porta el llibre al mestre* > *l'hi porta*

LÈXIC

solucions lèxiques no compartides altres dialectes

- ànec* (ànic, pato, ànnera)
- butllofa* (ballòfia, bambolla, bòfega)
- cargol* (caragol)
- escletxa* (esquerda, badall, retxillera)
- escombra* (granera)
- llard* (sagí, saïm)
- mandra* (peresa)
- oreneta* (aurineta, oroneta, oronell)
- sorra* (arena)
- tombarella* (cucavela, tombessa)

català oriental

insular

FONÈTICA

- caiguda de la vocal neutra en mots esdrúixols acabats en *-ia*
  - ◀ *gabi* (gàbia), *famili* (família)
- iodització (ieisme) generalitzada (i en alguns caiguda de la *-i-* intervocàlica)
  - ◀ *fui*a / *fua* (fulla), *paia* / *paa* (palla)
cuierada / *cuurada* (cullerada)
- pronunciació dels sons oclusius finals
- assimilacions freqüents
  - ◀ *espa·la* (espatlla), *conna* (cotna)

MORFOSINTAXI

- terminació □ de la 1ª persona del present d'indicatiu
  - ◀ *cant*, *obr*, *pens*
- articles *es*, *sa*, *es*, *ses*
  - ◀ *s'al·lota*, *es cotxo*
- ús regular de l'article personal
  - ◀ *na Margalida*, *en Bartolo*
- combinació de pronoms seguint l'ordre CD+CI
  - ◀ *el te don* (te'l dono), *la vos donaré* (us la donaré)

LÈXIC

mots genuïns

- al·lot(a) (noi / noia)
- anfós (mero)
- doblers (diners)
- horabaixa (tarda)
- idò (i doncs)
- moix (gat)

significat diferent a l'estàndard

- berenar (esmorzar)
- calces (mitges)
- fems (escombraries)
- talent (gana de menjar)
- trempar (amanir)

català oriental

alguerès

FONÈTICA

- les consonants *d* i *l* intervocàliques passen a *r*
  - ◄ *gerara* (gelada), *meró* (meló) *vira* (vida),
- la *r* seguida de consonant és articulada *l*
  - ◄ *balca* (barca), *polta* (porta), *gelmana* (germana), *cult* (curt)
- els grups *-nt* i *-nc* (*-ng*) mantenen la consonant final
  - ◄ *sang*, *dent*
- el grup *-dr-* és articulat *-rr-*

MORFOSINTAXI

- terminació □ de la 1ª persona del present d'indicatiu
  - ◄ *cant*, *tem*, *perd*
- manteniment de la terminació *-au* a la 2ª persona del plural
  - ◄ *anau* (aneu), *mirau* (mireu), *segau* (segueu)
- formes plenes dels pronoms davant del verb
  - ◄ *Maria ta celca* (la Maria et busca)
- la comparació entre dos termes s'introdueix amb la preposició *de*
  - ◄ *sés més alta de Maria* (ets més alta que la ...)

LÈXIC

sardismes

- alboni* (camp)
- babo* (fam. pare)
- lepa* (ganivet)

italianismes

- auguris* (felicitats)
- carrossa* (cotxe)
- ecco* (ve't aquí)
- fatxa* (cara)
- lego* (tot seguit)
- pranzo* (dinar)
- senso* (sentit)
- virre* (vidre),
- perra*, (pedra)

LES VARIETATS SOCIALS

Les varietats socials són determinades pel grup social al qual pertanyen els usuaris. Les diferències es donen, a vegades, per la necessitat d'un determinat grup, per exemple les capes altes de la societat, de diferenciar-se de la resta. Parlem, doncs, de varietats socials quan en una mateixa llengua es donen variacions que depenen, com acabem de veure, de la classe social del usuari, però també del grup professional, de les activitats d'oci comunes, etc. En són exemples el llenguatge dels metges, dels professors, dels paletes, dels futbolistes, etc.

Com que en els ambients urbans hi viu més gent i la vida social hi és més diferenciada, les variacions socials s'hi noten més. Així, pel que fa al català, es poden considerar varietats socials urbanes, per exemple, el parlar anomenat **ultra** (propi d'ambients exageradament puristes, que sovint cauen en la ultracorrecció i l'afectació), el parlar **bleda** (de to cursi i castellanitzant, distintiu de persones de classe alta que volen passar per "fines") o el **xava** (propi de persones provinents de la immigració castellanoparlant que no dominen el català).

Tot i el que acabem de dir, a les zones rurals s'utilitzen (o s'havien utilitzat també alguns mecanismes que, vistos des de fora, fan el mateix efecte que els mots d'un grup social com els que acabem de veure: és el cas de posar **sobrenoms** a algunes cases i a les persones que hi viuen i que solen reflectir alguna característica del subjecte al qual s'aplica (trets físics o morals, procedència, ocupació, etc). En són exemples: *cal Cubano*, fent referència a un avantpassat que va anar a Cuba; *ca la Bruta*, al·ludint la poca higiene d'alguna habitant, o *cal Coix*, remarcant un defecte físic. Un altre cas seria anomenar amb mots clarament diferenciadors i a vegades pejoratius determinats visitants esporàdics provinents, sobretot, de les ciutats (*pixapins*, *xaves*...).

L'exemple, però, més clar de varietat social nascuda amb voluntat diferenciadora és l'anomenat **argot**. Emmarcar-lo dins el conjunt de varietats i registres és complex i depèn, finalment, de cada situació concreta. Així, tot i que un registre tècnic pot ser un veritable enigma per a un parlant corrent, no neix de la voluntat de fer-lo incompreensible per als no especialistes. Al contrari, s'hi reconeix la pretensió inicial de fer que el llenguatge usat sigui un vehicle pràctic en els contextos corresponents. En canvi, quan l'ús d'una varietat lingüística respon al propòsit inicial que la varietat esdevingui intel·ligible per al qui no formen part del grup, és quan podem parlar d'argot. El defineixen, doncs, dues característiques fonamentals:

1. el caràcter volgudament intel·ligible

+

2. una voluntat expressiva i estilística absent en els llenguatges tècnics.

En relació amb la primera característica cal remarcar que un terme deixa de ser veritablement argòtic quan l'ús que se'n fa traspassa les fronteres de l'àmbit on inicialment estava relegat. De fet, el llenguatge col·loquial català fa ús de força

termes d'aquesta mena: *pispar*, *clissar* o *mangar* procedentes del caló i adaptats per l'argot de la delinqüència; *fatxa*, *cocos* o *progre* d'argots polítics o de la clandestinitat, etc.

Cal remarcar també que, com que un autèntic argot només és realment útil quan funciona com a codi secret d'una col·lectivitat tancada, molts argots s'han desenvolupat en àmbits restringits i més o menys marginals: presons, quarters, internats... Per això, a vegades, erròniament, s'ha identificat l'argot amb el llenguatge dels delinqüents o dels grups fora de la llei.

Pel que fa a la voluntat expressiva, es manifesta fonamentalment en el lèxic que juga amb apòcopes (*haix* o *porta* per *haixix*, *portamonedes*), canvis d'accent (*carreto*, de *carretó*, per *carro*) i, sobretot, amb els significats (*pipa* per nas o pistola, *tocinera* per camioneta de la policia, *filharmòniques* per mongetes o *danones* per anomenar els cotxes blancs de la policia).

Al costat de tot això cal tenir en compte que un argot sol aprofitar manlleus d'altres llengües o argots. En català, actualment, els pes del castellà és fortíssim, tant que, més que funcionar com a font lèxica podem dir que l'ha substituït totalment. Provenen del castellà mots d'ús tan freqüent com *al·lucinar*, *apalancar-se*, *tope*, etc.

Finalment, hem de remarcar també que en molts casos (i concretament en els argots de la droga i del rock) molts dels mots utilitzats són originaris de l'anglès i també arriben al català a través del castellà: *viatge* (<*viaje* <*trip*), *cavall* (<*caballo* <*horse* <*heroin*), etc.

LA VARIETAT GENERACIONAL

En parlar dels tipus de llengua segons els usuaris ens hem centrat en la varietat històrica tenint en compte l'evolució de la llengua al llarg del temps. Cal que tinguem present, però, que també podem observar diferències només comparant la manera de parlar dels joves amb la de la gent gran: és el tipus de varietat històrica anomenada **generacional**.

Així, al costat de les diverses **varietats històriques** que han marcat estadis successius de l'evolució de la llengua, vist des d'una òptica més immediata, en un mateix període de temps i en una mateixa comunitat es noten diferències o varietats generacionals entre les persones adultes i les persones més joves. És possible que el mot *suara*, l'expressió *com hi ha món* per indicar sorpresa, o un bon grapat de frases fetes i refranys siguin usats amb naturalitat i fluïdesa per un avi i, en canvi, siguin gairebé desconeguts per una persona més jove. Aquestes diferències poden anar d'acord amb l'evolució de la llengua o poden ser degudes a la recerca de senyals d'identitat lingüística d'alguns grups com el

dels joves: l'ús de mots com *guai, molar, anar col·locat, xurri...* expressa clarament unes notes distintives des del punt de vista generacional.

Hem de remarcar que, tal com ho hem fet quan hem parlat de l'**argot**, actualment la influència del castellà és molt forta i que la major part de mots i expressions que caracteritzen el llenguatge de les generacions joves prové íntegrament d'aquesta llengua (*al·lucinar, apalancar-se, obrir-se, tope*).